

MARTIN ŠRAJER / 9. 4. 2020

Housata

Na konci sedmdesátých let se v českém filmu objevilo několik nových jmen. Mladí režiséři a scenáristé jako Jiří Svoboda, Július Matula, Milan Muchna nebo Vladimír Drha nabízeli svěží, ideologií nezatížený pohled na jinak neměnnou každodennost. Někteří z nich mohli debutovat díky Filmovému studiu Gottwaldov, které se v lednu 1977 osamostatnilo od Krátkého filmu. Gottwaldovským námětům dominovala problematika dětí a mládeže. Na tu se bude zpočátku specializovat také Karel Smyczek, jehož prvním filmem byla tragikomická *Housata*.

Příběhem z dívčího internátu, který zvoleným prostředím i pseudodokumentárním stylem navazuje na *Pytel blech* Věry Chytilové nebo Formanovy *Lásky jedné plavovlásky*, jako scenáristka zároveň debutovala Irena Charvátová. Při psaní o vztazích a pocitech mladých učnic vycházela z vlastních zkušeností. Po mládí stráveném v dětských domovech nastoupila do učení v textilce. Poté se chtěla věnovat herectví, ale kvůli mateřským povinnostem se snu musela vzdát a začala se živit psaním rozhlasových a televizních pořadů. *Housata* jsou tak pohledem zvnitřku, který má oporu v dobře odpozorovaných a odposlouchaných situacích.

Veškeré natáčení probíhalo ve skutečném internátě v Krnově a do hlavních rolí byly kromě mladých konzervatoristek vybrány studentky středních škol a herečky z ochotnických divadel. K autenticitě navozené prostředím a hereckými výkony přispívá mozaikovitě vyprávění, tvořené namísto semknutého dramatu důvěrnými konverzacemi a každodenními příhodami. Ty se točí jednak okolo náhlých milostných vzplanutí, jednak okolo střetů mladých žen s dospělými autoritami, které hrdinky provokují otázkami typu „a soudružko, kdy vlastně bude ten komunismus?“

Jak názorně vidíme během scény, kdy mají dívky ve třídě společně zpívat, ale namísto toho se věnují vlastním koníčkům, případně zpěv sabotují vysoko posazeným hlasem, každá z nich je svéhlavou individualitou. Všem je nicméně vlastní přesvědčení, že

budou šťastnější a méně izolované, pokud si najdou přítele. Východisko ze samoty hledá také Marie (Yveta Kornová), která se z vyprávění postupně vydělí jako nejvíce prokreslená postava. Svého spisovatelského nadání využívá k tomu, aby psala milostné dopisy za svou kamarádku Moniku (Veronika Gajerová). Ke sváru mezi oběma učnicemi dojde poté, co se Marie zamiluje do adresáta Moničiných dopisů, pohledného mladého vojáka.

Marie skrze první vztahová zklamání a citová zranění pozvolna dospívá, ale film ji nevede k nepravděpodobně náhlému prozření. Nabízí pouze výsek ze zřetelně neohrazeného příběhu, který začíná in medias res a končí bez snahy o silnou pointu. Protagonistka je v závěru zralejší zejména díky poznání, jak daleko mívají ideály k realitě. Motiv konfrontace ideální a aktuální skutečnosti je poprvé využit během úvodní návštěvy kina, kdy je Moničin pracně připravený účes v sérii prostřihů srovnán s účesy filmových hvězd. Později fotograf dokumentující práci v textilce instruuje jednu z učnic, aby předstírala, že něco dělá a usmívala se „jako ve filmu“.

Také Monika díky cizím dopisům může ztvárňovat různé role, tvářit se před svým přítelem, že je někým jiným. Marie pak sice spoluutváří kamarádčinu image, ale sama zůstává opuštěna a nešťastná. Paradoxně kvůli tomu, že hru na dvojí realitu, které se za socialismu neúčastnily pouze dospívající učnice, hrát odmítne, a rozhodne se jít s pravdou ven. Zastání a pochopení nenachází, protože většina dospělých dívky redukuje na citově nezralá stvoření, případně na objekty vybízející k nevhodným a nevyžádaným dotekům (dvakrát se opakuje situace, kdy starší muži dívkám sahají na zadek – v prvním případě se chlívník hájí věčným argumentem „já už jsem takovej od přírody“).

Nadstandardní pochopení pro zdánlivě banální citové trápení mládeže mají ovšem *Housata* jako taková. Smyczkovo upřímné svědectví o dospívání i různých přístupech k životu postihuje skutečnost v její rozmanitosti a nejednoznačnosti, vtípně i s hořkostí. Jeho debut přitom nekončí u oživení „neučesané“ veristické poetiky šedesátých let. Je dílem s osobitým výrazem, zohledňujícím možnosti seberealizace v konkrétní době. Také doboví kritici *Housata* vnímali jako nadějný debutantský příslib. K jeho naplnění došlo minimálně v očích diváků o tři roky později, kdy Smyczek natočil mimořádně úspěšnou zimní komedii *Sněženky a machři*.

Housata (ČSSR 1979), režie: Karel Smyczek, scénář: Irena Charvátová, Karel Smyczek, kamera: Jiří Kolín, hudba: Zdeněk John, hrají: Yveta Kornová, Jaromíra Mílová, Veronika Gajerová, Svatava Rádková, Irena Žáčková, Božena Blahušová, Dagmar Veselá a další. Filmové studio Gottwaldov, 73 min.